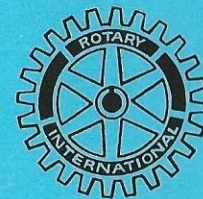

FINSK UPPLAGA

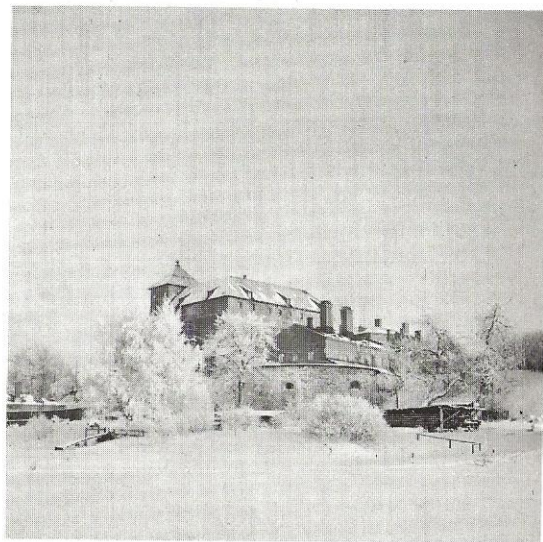
ROTARY NORDEN

Detta är Norden!

»Tavasthus, jag kan ej glömma, hur i månans sken du låg,
När från Hattelmalas böjder jag dig första gången såg!»

J. L. Runeberg

Tavastehus slott, vid sjön Vanajavesi, ett mäktigt kvadratisk komplex, i sin nedre del av gråsten, i sin övre av tegel och uppfört efter förebild av Tyska ordens borgar. Dess äldsta del torde vara byggd omkr. 1250 under Birger Jarls korståg i Finland. Slottet innehades under medeltiden bl.a. av Bo Jonsson Grip och Sten Sture d.ä.

Reidar Brekke Finnes det et tredje alternativ?

Motsvarar Rotary tidens krav?

Förslag till nya stadgar botar Rotarys egenart

Hver Rotary-klub sin Interact-klub

Rotary i tiden, som kommer

Ordinære og ekstraordinære stipendier

JANUARI · 1968 · ÅRGÅNG 33

1

FINNES DET ET TREDJE ALTERNATIV?

En av Rotarys ledende menn i Norge, direktør Reidar Brekke, har i Trondhjem RK holdt dette foredrag som han har kalt "Fjøsniestetanker". Vi synes det er en for beskjeden betegnelse på de tanker og slutninger som den lærde trønder her legger frem. Brekke var guvernør i 1932-33 da vi bare hadde et distrikt i Norge.

Yrkesforedrag har vært og bør vel være et stadig tilbakevendende trekk i Rotaryklubbenes underholdningsprogram.

Men da der nu også gis adgang for yrkesløse til å fortsette som rotarianere unner betegnelsen «past et eller annet» etter at de er faldt for aldersgrensen i sitt yrke, melder det sig visse vanskeligheter. Det medfører utan tvil en viss risiko for programkomiteen å oppfordre en slik «past et eller annet» til å påta' sig unnerholdningen i et klubbmøte. Alderdom fører unektelig til visse forandringer, man hører mindre og snakker mere. I en tidligere tilværelse var imidlertid mitt yrke forsikring og det henger igjen en tilbøilighet til å forsikre mot risiko. Jeg har tegnet en slik forsikring for programkomiteen ved å kalle mitt kåseri «Fjøsniestetanker» og jeg har tegnet en forsikring for mig selv mot mulige anfall av munddiarè ved å skrive mitt kåseri, så jeg ikke sprenger den tilmålte tid.

Tanker er de menneskelige hjerne-cellers halvfabrikata som bare presenterer sig som ferdigvare i tale, skrift og handling. Men det hender at de også presenterer sig selv som tanker i tale og skrift. Vi har flere slike eksempler. Jeg kan nevne Blaise Pascal's Tanker, Henrik Ibsens Nissebokktanker og Mao's Tanker, og i min aldersklasse kan kanskje fjøsniestetanker være en passende betegnelse ved servering av denslags halvfabrikata.

Det er et av disse eksempler jeg gjerne vil snakke litt om. Det er Mao's Tanker som i vår tid presenterer sig som en bok, den røde bok, som spredes over hele verden og oversettes til alle sprog. Den nevnes i radio, fjernsyn, presse og literatur og på film får vi se hundretusener av mennesker som holder denne boken opp som et banner og synlig lar sig lede og beruse av dens innhold, et evangelium å leve og dø for, og det er verdens tallrikeste nasjon, Kina, hvor «Mao's Tanker» idag utfolder sig i flammende begeistring hos folkemassene. Men er da dette kineseren Mao Tse Tung's tanker? Nei, det er importerte tanker fra vest-Europa. De er over 100 år gamle og opprinnelig tenkt av Marx og Engels, bearbeidet av Lenin og prøvet i praksis i store deler av verden før de flammert opp i Mao's hjerneseller og satte verdens tallrikeste folk i ekstase. Mao skapte ikke disse tankene, men han gav dem en form som gjorde dem gripbare for hans kinesiske landsmenn. «Proletarer foren Eder» er motto for en ny livsanskuelse. Er det proletarer som har gitt den form og motto, proletarer som selv har følt materielle savn og under det press har ført frem til dette nye livssyn? Ingen av de menn jeg har nevnt kan betegnes som proletarer. De har ikke vært under press av personlige behov for materiel bedring av sine egne livsvilkår. Det er ved tenkning og vurdering av de rådende tilstande i verden de har trukket

sine slutninger og fremsatt sine forslag til en forandring av verden ved en ny livsanskuelse.

Marx's far var velhavende, og Marx selv fikk den best mulige akademiske utdanning med historie, filosofi og sosialøkonomi som spesielle disipliner. Hans foreldre nedstammet begge fra jødiske rabbinere, men hans far lot sig døpe av materielle velferdshensyn.

Engels' foreldre var også velhavende og materielle bekymringer meldte sig heller ikke for ham.

Lenins far var skolinspektør og Lenin selv utdannet som sagfører. Han var revolusjonær fra ungdommen av og sterkt påvirket av Marx. Etter å ha sittet fengslet i flere år ble han landsforvist og bosatte sig i Schweiz. Etter Zardømmets fall i 1917, fikk tyskerne ham sendt til Russland i plombert jernbanevogn.

Der tales i vår tid om bakteriologisk krigføring, og dette må vel sies å falle inn under det begrep. En fetere og mere smittsom bakterie kunne tyskerne neppe betjene sig av i sin da pågående krigføring med Russland. På kort sikt var det et meget effektivt våpen, men Tyskland ante nok ikke at det var et meget farlig eksperiment for dem selv. Deres nabo utviklet sig ved denne smitte til den supermakt som Tyskland selv hadde håpet å bli.

Mao, som nu er 74 år, er sønn av en middels velstående bonde og der er intet som tyder på at han selv har vært under noe press av økonomiske bekymringer eller materielle savn. Han fullførte sin skolegang og ble biblioteksassistent ved Pekings universitet. Også han var fra ungdommen av inspirert av Marx. Han ble forfatter av revolusjonær litteratur og steg til det kommunistiske parti's leder, til hærfører og

sluttelig til folkerepublikken Kina's president i 1954. Mottoet »Proletarer foren Eder» er ikke utgått fra proletarerer, men fra tenkende mennesker i de høyere schikt i samfunnet. Marxismen er en ny livsanskuelse, eller et nytt livssyn som skal erstatte et foreldet livssyn, som efter hans mening ikke har ført menneskeheten frem til de forventede resultater. Filosofiens oppgave er ikke å fortolke verden, men å forvandle den. Det er det nye evangelium.

Filosofien har tidligere bygget på den forutsetning at vår verden er en fjernstyrt verden. Den er ikke det, sier Marx. Det er vi selv som styrer verden. Det er mennesket som bestemmer, og dets formål er å skape en verden hvor flest mulig mennesker har det best mulig materielt. Religion er en illusjon, opium for folket. Materien er realitet og fordelingen av den og herrødommet over den tillkommer mennesket. Mennesket er gud, og da 90 prosent av menneskemassen er proletarerer, tilkommer det massen å forene sig og ta ledelsen. I Marx's øine er historien et hele. Fra en urtillstand i tvangsfritt fellsskap med likhet for alle mennesker, men med sløve sanser og uten enhver form for teknisk utvikling, har historien gått sin gang gjennom syndefallet, det vil for ham si arbeidets deling, den private eiendomsrett og klasseforskjell, mot en veldig utvikling av viten og evner. Ferden vil gå videre frem til den endelige tilstand, da et fellesskap med likhet for alle blir gjenopprettet i et statsløst samfunn som igjen vil føre til en ny og hittil ukjent utfoldelse av menneskenes muligheter og skapende evner. Massen er gud og Marx er Messias.

Epigoner som Lenin og Mao spiller

Paulus roller innen hver sitt folk. En av vår tids betydeligste tenkere, den tyske professor Karl Jaspers, som ble fordrevet av nazistene, men kaldt tilbake efter nederlaget, for å avnazifisere den tyske Hitlerjugend, sier i en av sine forelesninger ved Heidelberg-universitetet under titelen: »Fornuft og Antifornuft»: Marx var betydelig både som historiker, filosof og nasjonaløkonom, og det er enda idag inspirerende å lese hans skrifter. Hans evangelium er en forgjettelse for menigmann. Han vil materielt det best mulige for flest mulig. Det er vi som er dette evangeliums fiender ved vår, inngrodde fordommer og vårt metafysiske livssyn og derfor føler oss truet av det.

Materiel likhet er den innre ild i Marxismen. For oss fortoner dette sig også som et ideal, men muligheten av å realisere det fortoner sig for oss som meget fjern. Politik har vært definert som det muligens kunst, men marxismen synes å regne med en ny kunstart, det umuliges kunst. Tidligere evangelier har vært fremmet med vold og sverd, og vi har sett Marxismen fremmet ved de samme midler. Kollektivisering av landbruket i Russland skal ha kostet 10 a 15 millioner jordeiere livet. De døde av sine fordommer og kollektiviseringen ble gjennomført.

Men tilbake til Mao og hans tanker. Dette at en mann på 74 år evner å sette tenårige rødegardister i extace er bemerkelsesverdig. Vi er jo vandt til at poppmusikk, uhemmet hårvekst på hode og i asiktet samt narkotika, virker inspirerende på den aldersklassen. For oss som ideologisk tilhører Mao's fiender er det lett å stemple hans tanker som oppkok av Marx's ideer, men han tilkjennegir en evne til å tilpasse disse ideer til kinesisk billedtenkning som har

en viss interesse. Jeg skal gi' et eksempel; I et citat fra hans røde bok: »Der finnes en gammel kinesisk fabel som heter 'Den dumme gamle mannen som flyttet fjellene». Det tales om en gammel mann som bodde i Nord-Kina for lenge siden og var kjendt under navnet »Den dumme gamle mannen fra Nordfjellet». Hans hus vendte mot syd, og det var to store fjelltopper som lå midt i veien for inngangen til hans hus, nemlig Taihang og Wangwu. Sammen med sine sønner besluttet den dumme gamle mannen sig for å grave bort disse fjellene med hakke. En annen gammel mann som het den gamle vismann så dem og sa'. »Dere må jo være blitt gale! For Dere som er så få er det jo umulig å prøve å grave bort de to fjellene». Den dumme gamle mannen svarte: 'Når jeg dør, vil mine sønner fortsette, når de dør har jeg barnebarn, og slik videre det uendelige. Om enn disse fjellene er høye kan de ikke bli høyere. Hver gang vi slår med hakken vil de bli litt lavere. Hvorfor skulle ikke vi kunne jevne dem med jorden.'

Efterat at han slik hadde tilbakevist den gamle vismanns feilaktige synspunkter, fortsatte han å grave hver eneste dag urokkelig i sitt fortsett. Gud ble rørt over dette og sendte ned to engler som tok de to fjellene på ryggen og dro avgårde med dem.

Idag er det to store berg som ligger som en tyngende byrde på det kinesiske folk. Det ene kalles imperialismen – det annet feudalisme. Det kommunistiske parti har i lang tid vært besluttet på å grave bort disse fjellene. Vi må være utholdende og arbeide uten stans, så vil Guds hjerte bli rørt. Denne gud er ingen annen enn det kinesiske folks masser. Hvis de reiser sig og graver sammen med oss for å fjerne disse

fjell, finnes der da noe som ikke kan fjernes?

Tydeligere og mere anskuelig kan det neppe skjeldnes mellom de to forskjellige livssyn. Og dog har disse forskjellige livssyn ikke bare berøringspunkter med hiannen, der kan tales om berøringsflater. Begge livssyn forutsetter en streben mot likhet mellom mennesker. »At de må elske hverandre» heter det i det ene livssyn, »At alle mennesker må ha' det materielt like godt» heter det i det andre. Men forskjellen mellom de to livssyn er også iøynefallende. Det ene livssyn forutsetter en fjernstyring av alt liv på jorden, en fjernstyring fra et annet rike eller en annen verden. Som alt organisk liv på vår planet er fjernstyrt av et annet himmellegeme, solens lys og varme, forutsettes også åndelig liv fjernstyrt ovenfra eller utenfra.

Den annen livsanskuelse kan ikke benekte den materielle fjernstyring av organisk liv, men en ideologisk eller åndelig fjernstyring skal det ha' sig meget frabedt. Det skal de selv greie. Jeg skal sitere endel uttalelser av Mao som tilkjennegir det. »I klassekamp går noen klasser av med seieren, andre blir tilintetgjort. Slik er historien gjennom tusener av år. Dette er historisk materialisme. Alt annet er historisk idealisme. Kvitt Dere med illusjonene, forbered Dere på kamp.»

»Hvert menneske er brennemerket med sin klasses stempel.»

»Alt som fienden er imot, vil vi være for og alt som fienden er for, vil vi være imot.»

»Klassekampen er ingenlunde avsluttet. Proletariatet vil omforme verden etter sitt eget verdenssyn og kapitalistklassen vil omforme verden etter sitt verdenssyn.»

»Politisk makt springer rett ut av geværlopet.»

Her står vi idag. En verden, men to livssyn. Det ligger nær å telle troppene på hver side. Hvis vi regner med ca. 5 milliarder mennesker innen utgangen av dette århundre og trekker fra en milliard analfabeter under rubriken »vet ikke», skulle jeg tro at der må regnes med ca. 2 milliarder på hver side.

Begge parter disponerer over våpen hvorved de kan utrydde hverandre inclusive de to motstridende livssyn, og overlate til en mulig gjenværende menneskehet å begynne forfra igjen, og slåss med treklubber og pil og bue. Begge parter ser frem til sin egen seier som den eneste mulige løsning.

Finns der da intet tredje alternativ? Jo det finns et som er like gammelt som marxismen. Søren Kierkegaard var en samtidig av Marx. Hans tanker og skrifter, er som Marx og Maos tanker og skrifter, spredt over hele verden og oversettes til et stigende antal sprog.

Jeg skal også referere noen av hans postulat. Han sier: »Det går ikke an å lure livet, der finns ingen fasit i slutten av boken» »Menge er usannhet, kun den enkelte kan være sannhet» »Sannheten er ikke noe som er og kan erkjennes, den blir først til gjennom de enkelte subjekter. Å erkjenne sannheten er å skape den.» De levet samtidig disse 2, Marx og Kierkegaard og kom frem til diamentralt motsatte fasiter, Marx til massen som sannhet, Kierkegaard til den enkelte.

De skapte begge ismer som i 100 år har herjet og fremdeles herjer i menneskers tanker og sinn i utallige variasjoner.

Både Marx og Mao påberoper sig en historisk utvikling som bakgrunn for

sine postulat. På Kierkegaards side kan mobiliseres en rekke fremragende tenkere, filosofer og psykologer som er kommet til helt andre resultater i sin historiske forskning enn Marx.

Jeg kan nevne navne som Karl Jaspers, C. G. Jung, Victor Frankl, Erich Fromm, Robert Junck og Arnold Toynbee og mange flere som påviser at det ikke er massen, men ènerne i massen som er milepelene i menneskehetens utvikling. Både Marx og Kierkegaard var slike enere. Marx la hovedvekten på en retferdig fordeling av de materielle goder og appellerte til massen. Kierkegaard appellerte til det enkelte individ som massen består av. Marx støttet sig til de naturlige drifter i mennesket som misunnelse og materielt begjær, Kierkegaard til noe helt annet som historien også har noe å fortelle om. Da Sokrates stod for sine dommere 400 år før vår tidsregning og ble dømt til døden for å forlede ungdommen og betvile de da rådende trosforestillinger om den Greske gudeverden, sa' han i sin forsvarstale: Det eneste jeg med visshet vet er at jeg intet vet om døden eller et dødsrike, og er det ikke en dårskap dette at man innbiller sig å vite hvad man ikke vet. Men det er en røst innen i mig som i hele mitt liv lot sig høre og som gjorde motstand selv i rene småting hver gang jeg var iferd med å gjøre noe som jeg ikke burde gjøre. Denne røst står for mig som en gudommelig røst, og I menn av Athen: Jeg vil adlyde Gud mere enn Eder.

Den menneskelige livsform antas å ha levet på jorden i ca. en trekvart million år. Vi kjenner bare dens historie i 6 a 7000 år etter at skrift ble oppfunnet. Hvad vet vi om fremtiden? Vi kan være de rene rompetroll i forhold til

mennesker om 10.000 år. Historie er tilnærmet sannhet om fortiden. Proferier, prognoser og fremtidsforskning er gjetninger om fremtiden. Hvis disse gjetninger blir vitenskap kan pengelotteriet og Norsk Tipping A/S pakke sammen. Sannheten om universet og andre kloder venter man å få servert på flyvende tallerkener. Vi føler oss idag truet av en katastrofe som kan avbryte utviklingen og ser den fornuftigste mulighet for redning i menneskers innbyrdes uenighet jalousi og maktbalanse. Men det er også en annen strømning som kan gi et visst håp. Albert Schweizer gir oss ett lite glimt av et slikt håp i sin bok »Ærefrykt for Livet.»

Han sier: »Der finns et stort hav med koldt stillestående vann. Men midt i havet går Golfstrømmen, varmt vann som strømmer fra Ekvator til polen. De kan spørre alle lærde om hvordan de fysikalsk kan forestille sig dette at strømmen går gjennom havet som en elv, en bevegelse midt i det stillestående, varmt midt i det kolde. De kan ikke forklare det.»

Menneskehetens historie forteller oss at der i menneskehavet til alle kjendte tider har gjort sig en lengsel gjeldende utover de materielle goder. Det ligger nær å sammenligne denne lengsel med Golfstrømmen, en varm elv gjennom et koldt og hatefullt menneskehav. Som golfstrømmen skaper det klima som gjør vårt fedreland beboelig for mennesker, er det kanskje et håp om at denne lengsel også fremtidig vil opprettholde noe av varmen i menneskehetens åndelige klima.

For mig har Rotary International fortonet sig som en beskjeden liten avløper av denne varme strømmen.